

МЕЛІТОПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО

Навчально-науковий інститут соціально-педагогічної та мистецької освіти

Кафедра початкової і спеціальної освіти

ДИПЛОМНА РОБОТА

на здобуття ступеня вищої освіти «магістра»

на тему **«Формування соціально-комунікативних навичок молодших школярів з розладами спектру аутизму»**

Виконала: здобувач вищої освіти

Групи по221 М заочного відділення

спеціальність 013 Початкова освіта

Приходько Аліна Вікторівна

Керівник: д.-р.пед.наук,

професор Шевченко Ю.М.

Рецензент: Житнік Т.С.

Запоріжжя – 2022 року

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-КОМУНІКАТИВНИХ НАВИЧОК МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ З РОЗЛАДАМИ СПЕКТРУ АУТИЗМУ	
1.1. Порушення соціальної взаємодії та комунікації, які виникають у молодших школярів з розладами спектру аутизму.....	9
1.2. Особливості діагностики рівня розвитку навичок соціальної взаємодії та комунікації у молодших школярів з розладами спектру аутизму.....	22
1.3. Програми корекції, спрямовані на розвиток соціальної взаємодії та комунікації у молодших школярів з розладами спектру аутизму.....	28
РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДНО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА РОБОТА З ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-КОМУНІКАТИВНИХ НАВИЧОК МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ З РОЗЛАДАМИ СПЕКТРУ АУТИЗМУ	
3.1. Діагностика порушень соціальної взаємодії та комунікації, які викликані розладом спектру аутизму.....	46
3.2. Програма формування навичок соціальної взаємодії та комунікації молодших школярів з розладом спектру аутизму.....	56
3.3. Аналіз ефективності програми формування навичок соціальної взаємодії та комунікації молодших школярів з розладом спектру аутизму.....	66
ВИСНОВКИ	76
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	78
ДОДАТКИ	89

АНОТАЦІЯ

Приходько Аліни Вікторівни на тему «Формування соціально-комунікативних навичок молодших школярів з розладами спектру аутизму»

Дипломна робота на здобуття освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр» за спеціальністю 013 Початкова освіта – Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького. – Запоріжжя, 2022.

У магістерській роботі розглянуто проблему формування соціально-комунікативних навичок молодших школярів з розладами спектру аутизму»

У дослідженні наведено теоретико-методологічне узагальнення і запропоновано методи та прийоми формування соціально-комунікативних навичок молодших школярів з РАС. Уточнено поняття «інклюзивна освіта» стосовно музичного розвитку початкової школи: це такий навчально-корекційний процес виховання і навчання, при якому всі діти, незалежно від їх фізичних, психічних, інтелектуальних та інших особливостей, включені в загальну систему розвитку і навчаються зі своїми однолітками (які не мають інвалідність, відхилення) в одних і тих же загальноосвітніх школах, які враховують їх особливі освітні потреби і надають необхідну спеціальну підтримку, адже у таких дітей комунікаційні навички розвиваються різними способами і методами за допомогою альтернативної комунікації;

Ключові слова: інклюзивна освіта, розлади аутистичного спектру, аутизм, комунікаційні навички, молодші школярі з РАС, альтернативна комунікація, навчально-корекційний процес, особливі освітні проблеми.

SUMMARY

Alina Viktorivna Prykhodko on the topic «Formation of social and communicative skills of younger schoolchildren with autism spectrum disorders»

Degree work for obtaining the educational qualifying level “master”, specialty 013 Primary education – Melitopol State Pedagogical University named after Bogdan Khmelnytsky. – Zaporizhzhia, 2020.

The master's thesis considers the problem of forming social and communicative skills of junior students with ASD.

The study provides a theoretical and methodological generalization and offers methods and techniques for the formation of social and communicative skills of junior high school students with ASD. The concept of "inclusive education" in relation to the musical development of primary school is clarified: it is a learning and correctional process of education and training in which all children, regardless of their physical, mental, intellectual and other characteristics, are included in the general development system and learn with their peers (who do not have disabilities, deviations) in the same secondary schools, which take into account their special educational needs and provide the necessary special support, because such children develop communication skills in different ways and methods through alternative communication;

Key words: inclusive education, autism spectrum disorders, autism, communication skills, junior high school students with ASD, autism, alternative communication, educational and correctional process, special educational problems.

РЕФЕРАТ

дипломної роботи на тему:

«Формування соціально-комунікативних навичок молодших школярів з розладами спектру аутизму»

Останнім часом наявною в Україні є тенденція до зростання кількості дітей з розладами аутистичного спектру (далі – РАС). При цьому серед характерних проявів даного захворювання, які суттєво ускладнюють освітній процес дітей з РАС, – відсутність здатності до соціальної взаємодії, комунікації, прояви дезадаптивної поведінки, а, отже, вкрай низький рівень соціалізованості. У той час, як, за даними закордонних досліджень, при своєчасній правильній корекційній роботі 60% дітей з РАС отримують можливість навчатися за програмою масової школи, 30% – за допоміжною програмою; майже усі досягають рівня соціалізації, необхідного для життя в суспільстві. В тих випадках, коли корекція не проводиться, тільки 2-3 % дітей з РАС можуть навчатися у системі освіти, решта так і не досягає необхідного рівня інтелекту та соціалізації.

Тому соціальний захист та підтримка дітей з РАС, створення умов для їхньої позитивної соціалізації є одним із пріоритетних завдань соціальної практики кожної країни світової спільноти. У зв'язку з цим, актуалізованою є потреба забезпечення цілеспрямованого, систематичного соціально-виховного впливу всіх інститутів соціалізації на дітей з РАС, зокрема молодшого шкільного віку, задля формування соціально здорових особистостей. Адже соціальне виховання є визначальним у процесі становлення та розвитку особистості, оскільки спрямоване (з урахуванням можливостей розвитку індивідуальних особливостей) на формування у дитини ієрархії соціальних цінностей, соціальних якостей, просоціальної поведінки людини.

Дієвим засобом соціально-виховного впливу на людину впродовж життя є гра, ефективне використання якої у процесі соціального виховання підростаючого покоління здатне активізувати соціальний розвиток дітей, зокрема з розладами аутистичного спектру, з метою підвищення рівня їхньої соціальності, формування необхідних особистісних характеристик.

Аналіз розробленості проблематики дослідження в літературі показав, що на сьогодні вже накопичено значний теоретичний і емпіричний матеріал з проблеми соціального виховання дітей з психофізичними порушеннями. Проте, проблема соціально-виховного впливу одного з інститутів соціалізації дітей з РАС не отримала достатнього висвітлення в наукових розробках. Зокрема, недостатньо використаними залишаються можливості ігор щодо позитивного впливу на процес соціального виховання молодших школярів з РАС в умовах СНВК.

Отже, актуальність, соціально-педагогічне значення досліджуваної проблеми, недостатній рівень теоретичної та практичної розробленості, потреби сучасної практики зумовили вибір теми **«Формування соціально-комунікативних навичок молодших школярів з розладами спектру аутизму»**.

Об'єкт дослідження – процес соціальної взаємодії та комунікації молодших школярів з розладами спектру аутизму.

Предмет дослідження – формування навичок соціальної взаємодії та комунікації у молодших школярів з розладами спектру аутизму з використанням ігор.

Мета дослідження – розробити, теоретично обґрунтувати й експериментально перевірити комплексну корекційну програму формування навичок соціальної взаємодії та комунікації у дітей з розладами спектру аутизму та перевірка її ефективності з використанням ігор.

Відповідно до поставленої мети сформульовано такі **завдання дослідження**:

1. Вивчити основні труднощі в сфері соціально-побутового функціонування молодших школярів з РСА.
2. Діагностувати основні порушення в сфері комунікації молодших школярів з розладами спектру аутизму.
3. Розробити та теоретично обґрунтувати комплексну корекційну програму формування навичок соціальної взаємодії та комунікації у дітей з розладами спектру аутизму.

4. Експериментально перевірити ефективність комплексної корекційної програми формування навичок соціальної взаємодії та комунікації у дітей з розладами спектру аутизму та перевірка.

Відповідно до визначених завдань використано такі **методи дослідження**: *теоретичні*: аналіз, синтез, порівняння, систематизація та узагальнення наукових положень для визначення актуальності й ступеня дослідженості проблеми, з'ясування суті «соціального виховання дітей з РАС», визначення особливостей його здійснення; *емпіричні*: спостереження, бесіда, аналіз документів, незалежне експертне оцінювання, діагностичні методики для виявлення стану сформованості соціальності на різних етапах експериментальної роботи; експеримент – для експериментальної перевірки ефективності розробленої програми; *статистичні* – ранжування, кількісний та якісний аналіз з використанням методів математичної статистики для обробки експериментальних даних й аналізу динаміки досліджуваних явищ.

Наукова новизна роботи полягає в тому, що *уперше*: теоретично обґрунтовано розроблену комплексну програму соціального виховання молодших школярів з РАС; схарактеризовано особливості соціального виховання молодших школярів з РАС; *уточнено* суть поняття «соціальне виховання дитини з РАС»; *подальшого розвитку* набули форми та методи соціально-виховної роботи з молодшими школярами з РАС з використанням ігор.

Практичне значення результатів дослідження полягає в реалізації розробленої, теоретично обґрунтованої комплексної корекційної програми формування навичок соціальної взаємодії та комунікації у дітей з розладами спектру аутизму та перевірка її ефективності з використанням ігор; упровадженні корекційну програму формування навичок соціальної взаємодії та комунікації у дітей з розладами спектру аутизму та перевірка її ефективності, яка може бути рекомендована для використання у процесі навчання та позаурочний час у закладах загальної середньої освіти, спеціальних навчально-виховних закладах; професійній підготовці фахівців соціальної галузі у закладах вищої освіти.

У першому розділі – **«Теоретичні основи формування соціально-комунікативних навичок молодших школярів з розладами спектру аутизму»** – уточнено сутність і зміст понять «порушення соціальної взаємодії та комунікації»; розкрито особливості діагностики рівня розвитку навичок соціальної взаємодії та комунікації у молодших школярів з розладами спектру аутизму; проаналізовано програми корекції, що спрямовані на розвиток соціальної взаємодії та комунікації у молодших школярів з розладами спектру аутизму.

У другому розділі – **«Дослідно-експериментальна робота з формування соціально-комунікативних навичок молодших школярів з розладами спектру аутизму»** – виявлено рівень порушень соціальної взаємодії та комунікації, які викликані розладом спектру аутизму методичного забезпечення; розроблено та впроваджено програму формування навичок соціальної взаємодії та комунікації молодших школярів з розладом спектру аутизму; експериментально перевірено ефективність розробленої корекційної програми формування навичок соціальної взаємодії та комунікації у дітей з розладами спектру аутизму.

За результатами дослідження сформульовано наступні висновки:

1. В межах дослідження було розроблено та проведено корекційну програму направлену на формування соціально-комунікативних навичок молодших школярів з РАС, яка складалась з чотирьох частин. Перша частина була спрямована на розвиток компетентності батьків: розуміння сигналів дитини, рекомендації щодо формування соціально-побутових навичок та комунікації, розвиток уваги, уміння структурувати простір і діяльність. Другою частиною програми була робота з соціально побутовими навичками. Третьою частиною програми було робота над поведінкою. Четвертим етапом роботи було навчання учнів навичкам додаткової та альтернативної комунікації на групових заняттях. В результаті проведення програми у 78,24 % учнів покращились навички соціальної взаємодії та комунікації, у 58,91 % - покращилась участь учнів в рутині. Завдяки проведенню програми корекції вдалось повністю подолати прояви поведінки, яка була небезпечною для себе або для інших.

2. До проведення програми корекції у більшості учнів (83,3%) гра з ровесниками була відсутня, більшість часу вони проводили на самоті, більше їх цікавили нестандартне використання іграшок, спостерігалась прихильність тільки до однієї іграшки або її частини, до одних і тих же дрібних предметів. Діти були схильні здійснювати одні й ті ж дії протягом довгого часу: повторювали одне і те ж слово, бігали по колу, розгойдувались з боку в бік, дивились на обертові об'єкти і т.д. Після проведення психокорекції 56,25% дітей були навчені гратися з м'ячем, тобто ловити та кидати м'яча, могли грати в цю гру з іншими учнями.

3. В результаті корекційної роботи учні групи Г1 навчилися користуватися картками PECS та жестами; учні групи Г2 навчилися користуватися жестами та предметами, що підвищило їх комунікативну спроможність та допомогло у повсякденному житті.

4. До проведення корекційної програми 77,78 % учнів з Г1 та 100,00 % учнів з Г2 мали прояви нетипової поведінки. Після проведення корекційних інтервенцій кількість учнів з проявами нетипової поведінки в Г1 знизилась на 48,15 %, в Г2 – на 52,39 %. Завдяки проведенню програми корекції вдалось повністю подолати прояви поведінки, яка була небезпечною для себе або для інших в Г1.

Одержані результати дослідження та висновки можуть бути впровадженні у практику та освітньо-виховний процес закладів загальної середньої освіти.

Рік виконання магістерської роботи – 2022 р.

Місце виконання – Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького.

Робота складається із вступу, двох розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (58 найменувань), додатків. Загальний обсяг роботи – 76 сторінки, основний зміст викладено на 98 сторінках.

Имя пользователя:
Анастасія Варениченко

ID проверки:
1035108305

Дата проверки:
27.11.2022 17:32:27 CET

Тип проверки:
Doc vs Internet

Дата отчета:
27.11.2022 17:52:53 CET

ID пользователя:
100007156

Название файла: перевірка_приходько

Количество страниц: 78   Количество слов: 13353   Количество символов: 103903   Размер файла: 1.33 MB   ID файла: 1072870803

26.6%

Совпадения

Наибольшее совпадение: 3.51% с Интернет-источником (<https://www.slideshare.net/Deyra01/ss-79251052>)

26.6% Источники из Интернета

46

Страница 78

Поиск совпадений с Библиотекой не производился

0% Цитат

Исключение цитат выключено

Исключение списка библиографических ссылок выключено

0% Исключений

Нет исключенных источников